

Päihteitä käyttäneiden ihmisten kokemukset väkivallasta ja kohtaamisista kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kanssa

Heidi Kankkonen

Tiivistelmä – Tässä artikkelissa tarkastellaan päihteitä ongelmallisesti käyttäneiden ihmisten sekä kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kohtaamia tilanteissa, joissa päihteitä käyttänyt on kokenut väkivaltaa tai kohtaaminen kontrolli- tai sotealan ammattilaisen kanssa on tuottanut sitä. Kontrollialan ammattilaisilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa poliisia ja järjestyksenvalvoja ja sotealan ammattilaisilla sosiaalityöntekijöitä ja terveydenhuollon edustajia. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa on syvähaastateltu 18 henkilöä, joilla on ennen tutkimukseen osallistumista ollut ongelmallista päihteiden käyttöä. Tutkimukseen osallistuneet kertovat kohtaamisille antamistaan merkityksistä. Tutkimusote on fenomenologinen ja sen analyysissa on hyödynnetty tulkitsevaa fenomenologista analyysia. Väkipalva päihteitä käyttäneiden ihmisten sekä kontrolli- ja sotealan ammattilaisten välisissä kohtaamisissa on ollut henkistä, fyysistä tai seksuaalista ja päihteitä käyttäneiden ihmisten kokemaa tai tekemää, tai kontrolli- ja sotealan ammattilaisen tekemää. Kohtaamisiin on sisällynyt myös kokemuksia suojelusta, empatiasta ja muutoksen mahdollistamisesta. Tämä artikkeli lisää tietoa siitä, miten päihteitä käyttäneet ihmiset ovat kokeneet kohtaamiset kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kanssa väkivallan kontekstissa ja millä keinoin onnistuneita kohtaamisia sekä päihteitä käyttäneiden ihmisten avun saantia voisi jatkossa edistää.

Asiasanat: päihteiden käyttö, kohtaaminen, kontrollialan ammattilaiset, sotealan ammattilaiset, väkivalta, fenomenologinen tutkimus

1. Johdanto

Päihteiden ongelmakäytön ympäröimään elämään liittyy usein turvallisuuden kokemuksiin ja väkivallan tekijyyttä, kokemuksiin ja näkemistä. Väkipalvalla kaikissa muodoissaan voi olla lähtemätön merkitys ihmisen elämään, mutta päihteiden ongelmakäytön yhteydessä väkipalva voidaan sivuuttaa osana päihteiden käytön kulttuuriin liittyvää systeemiä.¹ Päihteiden ongelmakäyttöön liittyvää väkipalvaa on tutkittu elämäntavan sisäisenä ilmiönä², mutta auttamistahojen ja julkista valtaa käyttävien kanssa kohdattua väkipalvaa on analysoitu tätä vähäisemmin.³

Julkisen vallan edustajien ja marginaaliin asetettujen ryhmien kohtaamisia on aiemmin tarkasteltu liittyen sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien suhtautumiseen päihteitä käyttäviin asiakkaisiin.⁴ Poliisin osalta tutkimus on lähinnä kansainvälistä⁵, kuvailee suhteita poliisin ja kansalaisten välillä⁶ tai keskittyy kohtaamisiin erilaisten vähemmistöryhmien kanssa.⁷ *Elsa*

1 Hautala ym. 2019.

2 Hautala ym. 2019; Virolainen 2018; Koo ym. 2008.

3 Virokannas 2017; Perälä – Leppo 2022.

4 Karhunen – Orjasniemi 2024; Lago – Bógus 2017; St. Marie 2014.

5 Goldenberg ym. 2022; Kenney 2020.

6 Rikander 2017; Rikander 2019.

7 Bradford ym. 2022; Marder – Kurz 2024.

Saarikkomäki on tutkinut yksityisen turvallisuusalan toimijoiden kohtaamia nuorten ja maahanmuuttajien kanssa, mutta hänen mukaansa marginalisoitujen ryhmien luottamuksen rakentumista turvallisuusalan toimijoihin ei ole tutkittu tarpeeksi.⁸ Tällä tutkimuksellani pyrin täyttämään kyseistä tutkimusaukkoa tarkastelemalla marginalisoitujen ryhmien kohtaamia ja luottamuksen rakentumista suhteessa julkisen vallan tehtäviä toteuttaviin ammattilaisiin.

Artikkelissani tutkin myös, minkälaisia merkityksiä kohtaamiset päihteitä käyttäneiden ihmisten ja julkisen vallan tehtäviä toteuttavien ammattilaisten välillä ovat haastateltavien näkökulmasta saaneet. Haastattelin päihteitä käyttäneitä ihmisiä, joilla on ollut vakavia päihdeongelmia ja päivittäistä päihteiden käyttöä, ja joiden ihmissuhteet ovat pitkälti rakentuneet toisista päihteiden käyttäjistä. Näihin olosuhteisiin on liittynyt myös päihteiden hankinta, hankintaan liittyvät taloudelliset haasteet ja systeeminen väkivalta.⁹ Artikkelin fokuksessa ovat haastateltavien kuvaamat sekä onnistuneiksi että epäonnistuneiksi mielletyt kohtaamiset julkisen vallan tehtäviä toteuttavien ammattilaisten kanssa. Tässä tutkimuksessa julkisen vallan tehtäviä toteuttavat poliisit, järjestyksenvalvojat, sosiaalityöntekijät ja terveydenhuollon edustajat. Viitataan artikkelissa poliiseihin ja järjestyksenvalvojiin kontrolliammattilaisina ja sosiaalityöntekijöihin sekä terveydenhuollon edustajiin sotealan ammattilaisina.

Artikkelini lähtökohtana on jokaisen ihmisen perusoikeus turvallisuuteen ja ihmisarvoon, joista on kirjattu YK:n ihmisoikeuksien julistukseen ja Suomen lakiin.¹⁰ Julkisen vallan käyttö on sidottu voimassa olevaan lakiin, ja sillä on sekä institutionaalinen että funktionaalinen merkitys. Institutionaalinen valta perustuu viranomaisasemaan tai julkiseen instituutioon, kun taas funktionaalinen valta liittyy julkisen tehtävän hoitamiseen tai sisältöön.¹¹ Tässä artikkelissa julkinen valta käsitetään funktionaalisenä viranomaistoimintana. Turvallisuus perusoikeutena voi olla joko yhteensopiva tai ristiriidassa julkisen vallan tavoitteiden ja yksilön etujen kanssa.¹² Yhteiskunnallisen turvallisuuden tavoittelu voi oikeuttaa yksilön perusoikeuksien rajoittamista.¹³ Toimiva yhteiskuntajärjestys vähentää julkisen vallan tarvetta puuttua yksilön oikeuksiin, mutta järjestyksen ylläpitäminen edellyttää sitä, että julkisen vallan oikeutus hyväksytään ja siihen luotetaan.¹⁴ Julkisen vallan toimijana poliisi vastaa pääsääntöisesti kansalaisten suojelusta ja järjestyksen ylläpidosta.¹⁵ Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla. Julkisen vallan toteuttamisen tehtävää on jaettu viranomaisilta yksityiselle toimijalle tapauksessa, jossa järjestyksenvalvoja valvoo järjestystä ja turvallisuutta poliisin apuna.¹⁶ Julkista valtaa käyttävät myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat tehden hallintopäätöksiä, jotka vaikuttavat yksilön oikeuksiin saada etuja tai palveluita.¹⁷ Myös terveydenhuollon tehtäviä voidaan toteuttaa yksityisissä palveluissa.

8 Saarikkomäki 2023; Newburn ym. 2018.

9 Hautala ym. 2019; Virolainen 2018, s. 501; Koo ym. 2008.

10 Suomen perustuslaki 1 §.

11 Husa – Pohjolainen 2014, s. 1.

12 Bruun 2016.

13 Tuori 2013, s. 40.

14 Rikander 2019, s. 26; Virta 1998, s. 17.

15 Poikonen 2017.

16 Oikeusministeriö, n.d.

17 Mänty ym. 2023.

Suomessa julkiseen valtaan luotetaan kansainvälisesti verrattuna paljon. Vuoden 2022 Poliisibarometrissa 91 prosenttia vastaajista luotti poliisiin, mutta vain 49 prosenttia luotti yksityisiin vartiointiliikkeisiin.¹⁸ Vartijoihin kohdistuva luottamuspula voi johtua tapauksista, joissa voimankäyttö on johtanut vakaviin seurauksiin, kuten vuonna 2023 tapahtunut naisen kuolema kiinnottotilanteessa turvallisuusalan toimijoiden kanssa.¹⁹ Kansalaiset ovat myös kyseenalaistaneet poliisin luotettavuutta sosiaalisessa mediassa²⁰, ja luottamus terveydenhuoltoon on heikentynyt erityisesti pienituloisilla.²¹ Tällaiset tutkimukset voivat antaa suuntaa julkisesta mielipiteestä ja luottamuksesta julkiseen valtaan.

Julkisen vallan kyseenalaistaminen voi olla haastavaa etenkin henkilölle, jolla on ongelmallinen elämäntilanne päihdeongelman tai koetun väkivallan vuoksi.²² Luottamus julkiseen valtaan horjuu, jos viranomaisen lähestymistapa on väkivaltainen²³, epäoikeudenmukainen, halventava²⁴, leimaava tai se johtaa palveluiden epäämiseen²⁵ tai fyysiseen väkivaltaan.²⁶ Yhteiskunnassamme tehdään poliittisia valintoja sen suhteen, kenen väkivaltakokemuksiin kiinnitetään huomiota ja ketä suojellaan väkivallalta.²⁷ Aina päihteitä käyttänyt asiakas ei miellä asioivansa julkista valtaa toteuttavan tahon kanssa kohdatessaan esimerkiksi poliisin tai terveydenhuollon edustajan. Nämä tahot kuitenkin tosiasiallisesti käyttävät julkista valtaa, ja kohtaamisen väkivaltaa kokeneen kanssa tulisi olla erityisen sensitiivinen, ei väkivaltaa lisäävä tai tuottava. Itse asiassa se, että henkilö ei miellä olevansa julkisen vallankäytön piirissä, voi entisestään vahvistaa valta-asetelmaa. Vaikka esimerkiksi terveydenhuollon työ eroaa merkittävästi poliisin työstä, näitä ammatteja yhdistää julkisen vallan käyttö ja velvollisuus käyttää valtaa asiallisesti ja asiakasta vahingoittamatta.

Päihteitä ongelmallisesti käyttävät henkilöt voivat olla haasteellisia asiakkaita viranomaisille, koska heidän voi olla vaikeaa sitoutua yhteiskunnan normeihin ja palveluihin.²⁸ Suomessa terveydenhuollon työntekijöillä on havaittu negatiivisia asenteita päihteitä käyttäviä potilaita kohtaan²⁹, ja kansainvälisessä tutkimuksessa päihteitä käyttäneet henkilöt ovat kertoneet terveydenhuollon edustajien asenteiden vaikuttaneen heidän hoitoonsa.³⁰ Väkivaltaa kokiessaan päihteitä käyttänyt henkilö ei usein vastaa ideaaliuhrin mallia, jossa uhrin tulee olla fyysisesti heikko, moraalinen ja kyvykäs vakuuttamaan muut uhriudestaan.³¹ Ideaaliuhri ei myöskään saa altistaa itseään vaaralle tai käyttäytyä väkivaltaisesti tai rikollisesti.³²

Julkisessa keskustelussa päihteitä käyttävän kokema väkivalta saatetaan nähdä itse aiheutettuna tai ansaittuna. Uusliberalistisen näkökulman mukaan yksilöt ovat vastuussa omista valinnoistaan, eikä yhteiskunta ole velvollinen huolehtimaan kansalaisista, jotka eivät huolehdi

18 Vuorensyrjä 2022, s. 45.

19 Poliisi 2023.

20 Harmaala 2021.

21 Hiilamo 2024.

22 Poikonen 2017.

23 Kenney 2020; Saarikkomäki 2017 s. 73.

24 Bradford ym. 2024.

25 Lago – Bógus 2017.

26 Pollack – Humphreys 2020.

27 Husso ym. 2020; Salovaara 2019, s. 30.

28 Virokannas 2017, s. 281; Perälä – Leppo 2022, s. 52.

29 van Boekel ym. 2013, s. 23.

30 St. Marie 2014.

31 Warpenius ym. 2013, s. 84.

32 Bradford ym. 2022; Honkatukia 2011, s. 7.

itsestään.³³ Päihteitä käyttäviä, väkivaltaa kokeneita tulee kuitenkin julkisen vallan palveluissa kohdella oikeudenmukaisesti ja syrjimättä³⁴, ja palveluiden tulee toimia asiakkaan eduksi huolimatta asiakkaan käytöksestä tai viranomaisen henkilökohtaisista näkemyksistä päihteiden käyttöön liittyen. Julkisen vallan tehtäviä toteuttavan ammattilaisen väkivaltainen käyttäytyminen avun hakemisen tilanteessa toisintaa väkivallan uhrille jo aiheutunutta kärsimystä, eikä edistä asiakkaan tilannetta.³⁵

Tässä tutkimuksessa ei käsitellä kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kokemuksia väkivaltaisista kohtaamisista, vaan analyysi perustuu päihteitä ongelmallisesti käyttäneiden ihmisten kertomuksiin. On tärkeää huomioida, että kontrolli- ja sotealan ammattilaiset ovat inhimillisiä ihmisiä, joille väkivaltaiset kohtaamiset voivat olla myös traumaattisia, olipa kyseessä kuulija, näkijä, auttaja tai kokija.³⁶ Kontrolli- ja sotealan ammattilaisille voi tapahtua ylilyöntejä haastavissa kohtaamisissa huolimatta väkivaltatilanteisiin saadusta koulutuksesta.³⁷ Vaikka kohtaamisissa esiintyy epäkohtia, monet kohtaamisista ovat luottamuksellisia ja turvallisuuden tunnetta lisääviä. Kontrolli- ja sotealan ammattilainen voi huomioida päihteitä käyttävän henkilön näkemykset ja muutostarpeet, olla ymmärtäväinen ja mahdollistaa arvostavan vuorovaikutuksen, jossa päihteiden käyttö ei ole esteenä avun saamiselle.³⁸

Tässä artikkelissa väkivaltana nähdään fyysinen, seksuaalinen, emotionaalinen ja henkinen väkivalta. Erilaisiin väkivallan muotoihin liittyy valtasuhteet ja resurssit väkivallan tekemiselle. Esimerkiksi fyysisen väkivallan tekeminen edellyttää kykyä ja voimaa, seksuaalinen väkivalta seksuaalisen kokemuksen tunnistamista, emotionaalinen väkivalta tunnesiteiden väärinkäyttöä ja henkinen väkivalta toisen itsetunnon murentamista suhteessa todellisuuteen.³⁹ Tässä artikkelissa henkistä väkivaltaa esiintyy päihteitä käyttäneen ihmisen leimaamisen, halveksunnan sekä väkivaltaa kokeneen ohittavan kohtaamisen muodossa. Artikkelissa esiintyy myös fyysisistä ja seksuaalista väkivaltaa tuottavia kohtaamisia, joissa kontrollialan ammattilainen pahoinpitelee ja seksuaalisesti häpäisee päihteitä käyttänyttä henkilöä. Tästä artikkelista on rajattu pois sukupuolittuneen väkivallan ilmiön tarkastelu aiheen laajuuden vuoksi ja keskitytty päihteitä käyttäneiden ihmisten sekä kontrolli- ja sotealan ammattilaisten välisiin kohtaamisiin. Koska viranomaiskohtaamisissa valta on sisäänrakennettuna, vallankäytössä tulee osoittaa erityistä huolellisuutta, jotta se ei muutu väkivallan käytöksi.

Väkivaltaan liittyvien kohtaamisten tarkastelun tarkoitus ei ole nostaa esiin kontrolli- ja sotealan ammattilaisten epäeettistä toimintaa, vaan tuoda esiin epäkohtia ja näyttää, miten kohtaamisissa voitaisiin toimia toisin onnistuneiden tilanteiden varmistamiseksi. Kontrolli- ja sotealan ammattilaiset saattavat kategorisoida ja leimata päihteitä käyttäneitä ihmisiä tarkoituksettomasti.⁴⁰ Kärjistyneiden tilanteiden käsittely ja virheistä oppiminen edistää kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kykyä kohdata päihteitä käyttäneitä ihmisiä. Onnistuneet kohtaamiset puolestaan vahvistavat hyviä suhteita molempien osapuolten välillä ja helpottavat vuorovai-

33 Mäntysaari 2016, s. 80.

34 Yhdenvertaisuuslaki 8 §.

35 Perälä – Leppo 2022; Bourgois 2009.

36 Wu ym. 2019.

37 Rikander 2017.

38 Jokinen 2016, s. 143; Ranta – Perälä 2022, s. 184.

39 Ronkainen 2017.

40 Juhila 2004.

kutusta tulevaisuudessa.⁴¹ Kokemusten onnistumisen ja epäonnistumisen määrittäjinä toimivat tutkimuksessa haastatellut henkilöt, jotka kertovat, miten he olisivat toivoneet tulleen kohdatuiksi.

2. Julkisen vallan käyttö suhteessa päihteitä käyttävään, väkivaltaa kokeneeseen henkilöön

Koska julkista valtaa käytetään suhteessa marginaaliin asetettuihin ryhmiin, on olennaista tarkastella julkisen vallan laillista oikeutusta. Julkisen vallan käyttö on viranomaisten vastuulla⁴² ja sitä käytetään pääsääntöisesti hallintopäätöksissä, antamalla yleisiä normeja ja käyttämällä voimakeinoja. Lievimmillään valta ilmenee esimerkiksi terveydenhuollossa tarjoamalla hoitoa.⁴³ Lääkäri käyttää valtaa suhteessa yksilöiden oikeuksiin päättäessään resurssien ohjaamisesta ja potilaiden palveluiden saannista, vaikka toiminnan taustalla onkin pyrkimys yhteistyöhön.⁴⁴ Hoitoon liittyy myös vahvempia julkisen vallankäytön aspekteja, kuten tahdosta riippumaton hoito ja tähän liittyvät hallintopäätökset.⁴⁵ Julkista valtaa käytetään myös sosiaalihuollon hallintopäätöksissä vaikuttamalla ihmisen oikeuksiin tai mahdollisuuksiin saada palveluita.⁴⁶ Voimakkain julkisen vallan käytön muoto on merkittävän julkisen vallan käyttäminen, jota sisältyy poliisin käyttämiin voimakeinoin.⁴⁷ Oikeutta voimakeinojen käyttöön on delegoitu myös yksityisille turvallisuuspalveluille, josta säädetään tarkemmin laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista (1085/2015). Tässä artikkelissa järjestyksenvalvojat nähdään julkisen vallan tehtäviä toteuttavina ammattilaisina samaan tapaan kuin Saarikkomäen⁴⁸ ja Kerttulan⁴⁹ tutkimuksissa, joissa yksityisten turvallisuuspalveluiden työntekijät käyttivät tosiasiallista julkista valtaa toimivaltuuksiensa perusteella.

Julkisen vallan käytössä keskeisiä vaatimuksia ovat ihmisten tasapuolinen kohtelu, riippumattomuus ja oikeasuhtaisuus. Viranomainen saa käyttää valtaansa vain lainmukaisiin tarkoituksiin, mutta päätöksenteossa voidaan myös käyttää harkintavaltaa. Harkintavallan käyttöön liittyy aina mahdollisuus väärinkäyttöihin, kuten syrjintään tai liialliseen voimankäyttöön.⁵⁰ Väärinkäytökset murentavat vallankäytön oikeutusta. Epäoikeudenmukaisuuden kokemukset vähentävät kansalaisten arvostusta niin viranomaisia kuin koko yhteiskuntaakin kohtaan ja tällöin heidän yhteistyöhalunsa heikkenee ja uhma lisääntyy.⁵¹

Päihteitä käyttävä ja väkivaltaa kokenut asiakas voi saada kirjavaa kohtelua viranomaiskontakteissa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa tällaisten asiakkaiden auttaminen voi olla haastavaa, ja siksi voidaan kokea suoraviivaisempana jättää tällainen asiakas palveluista.⁵² Vuo-

41 Kenney 2020.

42 HE 1/1998 vp, s. 30.

43 Mäenpää 2020.

44 Liukko – Nykänen. 2019, s. 13.

45 Mäenpää 2020.

46 Liukko – Nykänen. 2019, s. 13.

47 Mäenpää 2020.

48 Saarikkomäki 2023.

49 Kerttula 2010, s. 445.

50 Mäenpää 2020.

51 Vuorensyrjä 2019, s. 30.

52 Perälä – Leppo 2022; Virokannas 2017.

rovaikutuksen ollessa vaikeaa viranomaisen saattaa kohdella asiakasta epäasiallisesti.⁵³ Päihteitä käyttävien ihmisten rikoksen uhriksi joutuminen voidaan mieltää osana elämäntyöä.⁵⁴ Päihteitä käyttävä henkilö on kuitenkin oikeutettu palveluihin huolimatta hänen mahdollisesta itsemääräämiskykynsä heikentymisestä⁵⁵ tai epätoivotusta käytöksestä.⁵⁶

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa asiakkaalla on itsemääräämisoikeus, jonka mukaan asiakas määrittelee palveluntarpeensa. Sosiaalipalveluissa asiakkaan tilanteen edistymisen tulee käynnistyä hänen omista tavoitteistaan ja voimavaroistaan.⁵⁷ Sosiaalityöntekijän tehtävänä on ymmärtää asiakkaan elämäntilanne ja tunnistaa avun tarpeet suhteessa resursseihin. Työskentely on sensitiivistä, ja asiakkaan tulee kokea tullessa oikeaan paikkaan ja kohdatuksi kokonaisvaltaisesti.⁵⁸ Työntekijällä tulee olla halu uskoa asiakkaan mahdollisuuksiin ja myönteiseen muutokseen.⁵⁹ Sosiaalityön eettisenä periaatteena on tukea marginaalisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä avoimesti ja empaattisesti.⁶⁰

Terveydenhuollossa asiakkaan itsemääräämisoikeus tarkoittaa asiakkaan aktiivista roolia omassa hoidossa ja oikeutta kieltäytyä siitä. Asiakkaalla on oikeus vaikuttaa palveluidensa sisältöön ja saada tietoa omasta terveydentilastaan, hoidon merkityksestä ja vaihtoehtoista.⁶¹ Terveydenhuollon ammattietikan tulee perustua ihmisarvoon ja yhteisöllisyyteen pyrkien oikeudenmukaisuuteen.⁶² Lääkärin tulee kohdella potilaita tasa-arvoisesti ja ilman syrjintää.⁶³ Pelkkä fyysisten vammojen hoito ei täytä hoitotyön etiikan vaatimuksia, vaan hoidon tulee olla kokonaisvaltaista huomioiden myös henkiset traumat ja ihmisen kunnioittamisen.⁶⁴

Poliisin tehtävä on suojella kansalaisia ja ylläpitää yhteiskunnallista turvallisuutta.⁶⁵ Turvaamisesta ovat paikoin vastuussa myös yksityisen turvallisuusalan toimijat.

Suojelutehtävässä tulee ottaa huomioon kansalaisen itsemääräämisoikeus, eli oikeus päättää itseään koskevista asioista, tehdä valintoja ja toteuttaa niitä myös tilanteissa, joissa päätökset eivät ole kansalaiselle suotuisia.⁶⁶ Päihteitä käyttävien ihmisten kanssa toimittaessa suojelutehtävän ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen välillä voi olla ristiriitaisuuksia.⁶⁷ Väkivaltaa kokenut ei aina uskalla tai ole valmis ottamaan apua vastaan väkivallan kokemukseensa.⁶⁸ Päihteitä käyttävä henkilö ei välttämättä kykene huolehtimaan omasta turvallisuudestaan, kun päihderiippuvuuden hallitsema päihteiden käyttö on ensisijaista. Päihteitä käyttävä ihminen voi myös provosoida tai vastustaa viranomaista.⁶⁹ Tämä aiheuttaa paineita suojelutehtävän toteuttamisessa ja tuottaa huolta kaikkien osapuolten turvallisuudesta.⁷⁰ Paineistetut tilanteet

53 Honkatukia 2011, s. 8.

54 Hautala ym. 2019; Honkatukia 2011, s. 8.

55 Vanjusov 2023, s. 316.

56 Honkatukia 2011, s. 8.

57 Aho ym. 2017.

58 Juhila 2018.

59 Aho ym. 2017.

60 Pohjola 2016, s. 108; Jokinen 2016.

61 Vanjusov 2023, s. 314.

62 Halila 2001, s. 1–2.

63 Lääkäriliitto, n.d.

64 Leonieke ym. 2013; Nipuli ym. 2017.

65 Rikander ym. 2018; Kerttula 2010.

66 Mäki-Petäjä-Leinonen 2003, s. 4; Launis 2010, s. 136.

67 Vuorensyrjä 2019; Korander 2014, s. 208–209.

68 Qvist 2019; Honkatukia 2011, s. 9.

69 Pollack – Humphreys 2020, s. 169.

70 Rikander ym. 2017, s. 15; Pollack – Humphreys 2020, s. 175.

voivat johtaa voimankäytön ylilyönteihin ja väärinkäytöksiin suojelutehtävässä sekä asiakkaiden väkivaltaiseen kohteluun.⁷¹

Suojelutehtävää toteuttavien kohdatessa päihteitä käyttäneitä näkökulma on usein yhteiskunnallisessa järjestyksessä. Järjestyksen valvonnan kannalta on järkevää, että ihmiset haluavat vapaaehtoisesti kunnioittaa lakia.⁷² Luottamus rikosoikeusjärjestelmään ei perustu pelkkään tehokkuuteen tai sanktioihin vaan siihen, että poliisi kohtelee kansalaisia oikeudenmukaisesti.⁷³ Yksityisellä turvallisuusalalla ovat luottamuksen ja legitimitietin kysymykset erilaisia, koska kyseessä ei ole julkisen vallan instituutio. Kontrollia voidaan käyttää turvallisuuden varmistamiseksi, mutta sillä voidaan myös luoda syrjäyttäviä käytäntöjä. Kohtaukset voidaan kuitenkin toteuttaa luottamusta rakentavasti, kunnioittaen asiakkaan oikeuksia.⁷⁴ Väkivaltaa kohdannut ihminen tulee kohdata erityisen sensitiivisesti, ja turvalliseen vuorovaikutussuhteeseen panostaminen synnyttää luottamusta.⁷⁵ Luottamus on hyvän vuorovaikutuksen keskeinen edellytys ja toimii muutostyön pääomana niin sosiaalityössä⁷⁶ kuin muissakin asiakkaan ja julkista valtaa toteuttavan välisissä suhteissa. Vuorovaikutussuhteeseen panostaminen on tärkeää julkista valtaa toteutettaessa päämäärän saavuttamisen kannalta mutta myös vallankäytön oikeutuksen näkökulmasta.

3. Tutkimusaineisto ja menetelmät

3.1. Tutkimukseen osallistuneet ja tutkimusaineiston kerääminen

Haastattelin tutkimuksessa vuosien 2021–2022 aikana 18 aiemmin päihteitä käyttänyttä henkilöä, joista seitsemän oli naisia ja yksitoista miehiä. Heidän käyttämänsä päihteet olivat alkoholi, huumausaineet ja lääkkeet päihtymistarkoituksessa, ja suurimmalla osalla oli ollut sekakäyttöä. Päihteiden ongelmalliseksi käytöksi katsoin tässä tutkimuksessa käytön, joka oli jokapäiväistä ja joka tapahtui ympäristössä, jossa oli muita henkilöitä, joiden päihteiden käyttö oli myös päivittäistä. Haastateltavat itse olivat myös määrittäneet päihteiden käyttönsä ongelmalliseksi ja hakeneet siihen apua. Haastateltavat olivat lopettaneet päihteiden käytön kuukausia tai jopa vuosikymmeniä ennen tutkimusta. Ikäjakama oli nuorista aikuisista eläkeläisiin. Päihteiden ongelmallista käyttöä oli ollut nuoruusiästä keski-ikäiseksi saakka, ja päihteisiin sekä väkivaltaan liittyvät kokemukset liittyivät aikaisimmillaan 1960-luvulle, mutta viimeisimmät kokemukset olivat tapahtuneet lähivuosina. Rekrytoin haastateltavat päihdepalveluiden kautta ja lumipallomenetelmällä, jossa jo haastateltu tutkimukseen osallistuja suositteli haastatteluun osallistumista tuntemalleen henkilölle. Näin tavoitin haastateltavia, joita olisi voinut olla haastattavampaa tavoittaa virallisia reittejä pitkin⁷⁷ ja jotka asuivat päihdepalveluiden tarjoaman tuen alueen ulkopuolella.

71 Kenney 2020; Sarang ym. 2010.

72 Tyler 2004.

73 Tyler 2004; Vuorensyrjä 2019.

74 Saarikkomäki 2023.

75 Nikupeteri 2016, s. 97.

76 Aho ym. 2017.

77 Eskola ym. 2018, s. 31.

Kriteereinä tutkimukseen osallistumiselle oli kokemus ongelmallisesta päihteiden käytöstä ja joko nähdystä, koetusta tai tehdystä väkivallasta jossakin elämänvaiheessa. Haastattelujen teemakysymykset koskivat sekä haastateltavien päihteidenkäyttöä että etenkin väkivaltakokemuksia missä tahansa elämänvaiheessa ja näiden kahden välistä mahdollista yhteyttä. Väkivaltaan liittyvät kohtaamiset viranomaisten kanssa nousivat esiin aineistosta haastateltavien kertomien tapahtumien perusteella. Tästä aihepiiristä ei siis kysytty erillisillä kysymyksillä. Koska useat haastateltavat spontaanisti kuvasivat kohtaamisiaan viranomaisten kanssa väkivallan kontekstissa, näin tärkeäksi nostaa aiheen omaksi keskustelukseen tähän artikkeliin.

Tutkimukseen osallistuneilta ei kysytty taustatietoja, mutta esimerkiksi haastateltavan ikään tai siviilisäätyyn liittyviä taustatietoja kävi ilmi haastattelun aikana. Haastattelut olivat syvähaastatteluja, joissa painotettiin haastateltavien vapaata kerrontaa.⁷⁸ Joitain haastateltavista olin haastatellut aiemmin tekemässäni tutkimuksessa. Haastattelut olivat pitkäkestoisia, ja haastateltavat pääsivät rauhalliseen ja syvälliseen kerronnan tilaan. Fenomenologinen lähestymistapa painottaa haastateltavien kokemuksien kuulemistä mahdollisimman puhtaina⁷⁹, joten haastattelijana keskityin mahdollistamaan sensitiivisten aiheiden syvällisen käsittelyn luomalla kerronnalle rauhallisen henkisen ja fyysisen tilan. Haastattelujen kesto oli noin 45–120 minuuttia, ja litteroitua aineistoa haastatteluista muodostui 281 sivua.

3.2. Eettiset kysymykset

Tutkimusaiheeni on sensitiivinen ja sen vuoksi tutkimuksen eettiset kysymykset on huomioitava tutkimuksen kaikissa ratkaisussa. Haastateltavien anonymiteetin suojaaminen korostuu, kun tutkimuskohteena ovat ihmisten intiimit ja haavoittavat kokemukset.⁸⁰ Tutkimuksessa hyödyntämäni lumipallomenetelmä saattoi aiheuttaa tilanteita, joissa osallistujat saivat tietää toistensa osallistumisesta tutkimukseen. Tämä voi olla anonymiteetin kannalta haaste. Väkivaltakokemusten kuvauksissa on samankaltaisuuksia, jotka vaikeuttavat yksittäisten haastateltavien tunnistettavuutta. Haastateltavien henkilöllisyyden häivyttämiseksi käytin myös peitenimiä, poistin puheen murreilmaisuja ja jätin kertomusten yksityiskohtia pois.

Haastattelut pyrin toteuttamaan mahdollisimman sensitiivisesti, sillä vaikka haastateltava voi olla valmis keskustelemaan tietystä aiheesta, siihen liittyvät muistot saattavat silti herättää häpeää tai mielipahaa. Tutkijan tulee olla tilanteessa joustava ja aistia, miten haastattelua on mielekästä jatkaa.⁸¹ Korostin haastateltavan mahdollisuutta rajata sitä, missä laajuudessa hän haluaa kokemuksistaan kertoa. Tutkimus ei saa tuottaa tutkimukseen osallistuvalla haittaa, ja haastateltavalle on selkeästi viestittävä, mitä mahdollista hyötyä tutkimukseen osallistumisesta hänelle on.⁸² Pyrin myös tekemään eettisesti kestävästä tutkimuksesta, jossa kiinnittämällä huomiota haastateltavien näkökulmiin hankin tietoa heidän kokemustensa laajemmasta yhteiskunnallisesta kontekstista ja väkivaltakokemuksiin liittyvistä valtasuhteista.⁸³

78 Vilka 2015, s. 126–127.

79 Vilka 2015.

80 TENK 2019, s. 12–13.

81 Kallinen ym. 2022, s. 154. Ks. myös Heath ym. 2009.

82 Eskola – Suoranta 2008, s. 56.

83 Käinulainen – Honkatukia 2021.

3.3. Tutkimusmenetelmät ja aineiston analyysi

Toteutin analyysin tulkitsevan fenomenologisen analyysin avulla, jossa hyödynnetään tulkinnallisuutta, toisin kuin perinteisessä fenomenologisessa lähestymistavassa. Vaikka tutkijalla voi tässä analyysimuodossa olla omiakin esiolettamuksia, tavoite on rakentaa tulkinta haastateltavien kokemuksista, ei tutkijan omista.⁸⁴ Luin aineistoa ensin kokonaisuutena ja sitten keskittyen yksittäisiin haastateltaviin ja nostin aineistosta esiin merkityskokonaisuudet, jotka koskivat päihteitä käyttäneiden kohtaamisia julkisen vallan edustajien kanssa väkivaltakokemuksiin liittyen. Löydettyäni yksittäisistä haastatteluista merkityskokonaisuuksia, jotka olivat yleisettäviä useamman haastateltavan kuvaukseen, tulkitsin, mitä nämä merkitykset ovat haastateltavien kannalta tarkoittaneet.⁸⁵

Kokosin kokemuksille annetut merkitykset tulkitsevalle fenomenologiselle analyysille tyyppilliseen taulukkomuotoon merkitysten ilmaisemiseksi selkeämmässä muodossa.⁸⁶ Taulukossa on kuvattu esimerkkitapauksia kohtaamisista, mutta niiden voidaan tulkita kuvaavan väkivallan ilmiöön liittyviä kohtaamisia laajemminkin. Analyysin ymmärrettävyyden lisäämiseksi eritelin kuhunkin kohtaamiseen osallistuneen ammattilaisen, kuvasin kohtaamisen laatua ja kuvailin, mitä merkityksiä haastateltavat ovat kohtaamisille antaneet. Koostin merkityksiä parhaiten vastaavat aineistositaatit ja tulkitsin merkityksiä suhteessa aiheesta aiemmin tehtyyn tutkimukseen.

4. Kohtaamiset kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kanssa

Leimaava ja asenteellinen kohtaaminen

Haastatteluista nousi esiin henkisen väkivallan kokemuksia, kuten halveksuntaa ja leimaamista, sosiaali- ja terveydenhuollon tapaamisissa. Ronja kertoo hakeutuneensa terveydenhuoltoon päihteisiin liittymättömässä asiassa. Sairaanhoidtaja otti esiin hänen päihteidenkäyttöhistoriansa, eikä uskonut häntä hänen selittäessään päihteiden käyttönsä tilannetta.

Multa kysyttiin, että milloin sä oot viimeksi käyttänyt iv:sti ja sitten kun mä en tiennyt, että mikä on iv:sti, niin ”älä sinä nyttän, kyllä sinä olet käyttänyt suonensisäisiä, totta-kai” ja mä sanoin, ”aijaa, no sitten mä varmaan oon”.

Terveydenhuollon edustaja oli tuomitseva ja väitti Ronjan käyttäneen suonensisäisiä huumeita, vaikka hän ei ollut koskaan käyttänyt niitä. Tällaiset leimaavat kohtaamiset loivat haastateltavissa tunteen, ettei apua haluttu todellisuudessa tarjota. Tällöin ammattilainen täytti kohtaamisessa ainoastaan työtehtäväänsä kuuluvat hoidolliset minimivaatimukset. Leimaava kohtaaminen voi olla ongelmallista myös hoidon näkökulmasta. Kun asiakas kohdataan asenteellisesti, hänen oireensa voidaan tulkita päihteiden käytöstä johtuviksi, mikä voi estää oikean

84 Toikkanen – Virtanen 2018, s. 74–75.

85 Smith ym. 2022, s. 75.

86 Smith ym. 2022.

Taulukko 1. Väkivaltaan liittyvät kohtaamiset kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kanssa väkivallan kontekstissa.

KONTROLLI- JA SOTEALAN AMMATILAINEN	KOHTAAMISEN TAPA	KOHTAAMISELLE ANNETUT MERKITYKSET
Terveydenhuollon edustaja	<u>Leimaava ja asenteellinen kohtaaminen:</u> Terveydenhuollon henkilöstö kohtaa päihteitä käyttäneen ihmisen halveksivasti ja leimaavasti.	Terveydenhuollon edustaja ei halua todellisuudessa auttaa.
Terveydenhuollon edustaja	<u>Turvaton ja ohittava kohtaaminen:</u> Terveydenhuollossa hoidetaan päihteitä käyttäneen fyysiset vammat, mutta vammojen syntyä väkivallan seurauksena ei selvitetä, eikä ilmeiseen väkivaltaan puututa.	Terveydenhuollon edustaja sivuuttaa koetun väkivallan ja sen tuoman henkisen turvattomuuden.
Poliisi	<u>Väkivallan toteava kohtaaminen:</u> Poliisi toteaa kohtaamisessa, että henkilön tulee hakeutua pois väkivaltaisesta parisuhteesta, mutta ei tarjoa tähän konkreettista apua.	Poliisi toteaa väkivallan vahingollisuuden, mutta tämä ei aiheuta konkreettista toimintaa ja väkivalta jatkuu.
Poliisi	<u>Väkivaltaa eskaloiva kohtaaminen:</u> Pidätystilanne eskaloituu ja poliisi on väkivaltainen henkilöä kohtaan.	Poliisi ylittää valtuutensa ja tekee väkivaltaa. Henkilö tunnistaa käytöksensä osuuden tilanteessa.
Järjestyksenvalvoja	<u>Väkivaltainen kohtaaminen:</u> Järjestyksenvalvoja on väkivaltainen tajutonta henkilöä kohtaan.	Järjestyksenvalvojan väkivaltainen vallankäyttö horjuttaa henkilön uskoa yhteiskunnallisen järjestelmän oikeudenmukaisuuteen.

(jatkuu)

Poliisi	<u>Suojeleva kohtaaminen:</u> Henkilö ei muista omaa väkivaltaisuuttaan ja väittää kohtaamisen olleen leimaava. Poliisi on tilanteessa pelastanut henkilön paleltumiselta.	Henkilö ymmärtää poliisin täyttäneen suojelutehtävänsä.
Sosiaalityöntekijä	<u>Turvallinen kohtaaminen:</u> Sosiaalityöntekijä kohtaa henkilön arvostavasti ja ihmisläheisesti.	Kohdattaessa turvallisesti henkilö uskaltautuu vuorovaikutussuhteeseen ja avun vastaanottamiseen.
Sosiaalityöntekijä	<u>Luottamuksellinen kohtaaminen:</u> Sosiaalityöntekijä tukee henkilön muutospyrkimyksiä.	Vuorovaikutussuhde muodostuu luottamukselliseksi ja mahdollistaa muutoksen.

sairauden hoidon ja heikentää luottamusta terveydenhuoltoon.⁸⁷ Ja kun luottamus tahtoon, jolta apua haetaan, rakoilee, nousee asiakkaan kynnykselle kertoa sensitiivisistä asioista, kuten aiemmin koetusta väkivallasta.

Turvaton ja ohittava kohtaaminen

Turvaton ja ohittava kohtaaminen liittyy haastateltavien kokemukseen siitä, että kontrolli- ja sotealan ammattilaiset saattoivat suhtautua välinpitämättömästi heidän kokemaansa väkivaltaan. Piritä kertoo hakeutuneensa terveydenhuoltoon, kun hänen miehensä pahoinpiteli häntä toistuvasti hengenvaarallisesti. Piritän hakiessa terveydenhuollosta hoitoa vakaviin vammoihinsa hänelle tehdyn väkivallan taustoista ei kyselyä.

Oon ollut pää veressä ja muodottomana, mustana ja kroppa veressä, punkonreikiä. Ja ei se mies aina päästänyt paikkauttamaan niitä reikiä. Sit tää yks, missä löi punkon kahvaa myöten reiteen, niin sit pulppus niin paljon verta, et silloin naapuri sai viedä mut paikattavaks. Mut mies tuli mukaan kuuntelemaan, etten mä kerro mistään, mä valehtelin silloin sairaalassa, et mä oon kadulla kävellyt ja joku vastaan tulija löi mua reiteen. Ei siitä seurannut mitään poliisiasiaa. [-] Kerran perna repes ja menin leikkaukseen kiireellisenä, pernan poisto. Silloinkin mä sanoin, et en mä tiää, ei oo mitään käynny.

Piritän välittömät vammat hoidettiin, mutta ilmeisestä parisuhdeväkivallan mahdollisuudesta huolimatta asiaa ei selvitetty. Tällainen toiminta vähentää väkivallan uhrin uskoa viran-

⁸⁷ St. Marie 2014, s. 2079; Lago ym. 2017, s. 1.

omaisten luotettavuuteen ja voi lisätä toissijaista uhriutumista.⁸⁸ Usein väkivallan uhrin ei tarvitse kertoa kokemuksistaan viranomaisille, koska he kokevat syyllisyyttä ja epäilevät, etteivät saisi apua. Pirita sai tukea läheisiltään, päihdepalveluista ja lyhytaikaisesta terapiasta, mutta koki terveydenhuollon avun riittämättömäksi.

Kaipa nyt jotkut tikit on apu tai joku.

Pirita kaipasi emotionaalista tukea ja apua väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumiseen. Otolisin hetki tarjota apua on heti väkivallan tapahduttua, kun tekijä ja uhri ovat erillään.⁸⁹

Alistavasta parisuhteesta irtautuminen on vaikeaa ilman tukea, ja viranomaisten välinpitämättömyys tilanteen selvittämisessä voidaan nähdä heitteillejättönä.⁹⁰ Päihteitä käyttäneiden palvelun tarpeita voidaan myös sivuuttaa institutionaalisesti, jolloin apua hakevia rajataan pois palveluista erilaisin kriteerein.⁹¹ Esimerkiksi Piritan tapauksessa somaattinen hoito saatettiin nähdä riittävänä apuna hänen tilanteessaan, sillä terveydenhuollolle osoitettujen tehtävien minimi toteutettiin.

Väkivallan toteava kohtaaminen

Haastatelluilla oli kokemuksia parisuhdeväkivallasta ja poliisin kutsumisesta väkivalta-tilanteisiin, mutta poliisin toimenpiteet eivät vaikuttaneet väkivallan päättymiseen pitkäkestoisesti, vaikka poliisi poisti paikalta väkivallan tekijän. Esimerkiksi Pentti kertoo poliisin saapuneen paikalle puolison oltua väkivaltainen.

Kerrankin eräs poliisipartio, kun tuli meille taas perberitua selvittelemään, tää avopuoliso oli puukkojen kanssa heilunut, niin se poliisi katsoi mua silmiin ja sanoi mulle, että sun täytyisi Pentti luopua tosta suhteesta, muuten menee henki. [-] Se oli katsonut näin ja ei ne poliisit tyhmiä ole. Katsoivat jo osa heistäkin niinku vaaralliseksi. Ja kun kymmeniä kertoja kävivät meillä ambulanssit ja poliisiautot, niin kyl se oli kaubeeta aikaa.

Pentti kertoi poliisin todenneen väkivallan olleen toistuvaa ja vaarallista, ja että hänen tulisi poistua parisuhteesta, mutta hänelle ei tarjottu konkreettista apua tilanteen ratkaisemiseksi. Haastatellut kokivat, että väkivallan uhri jää vastuuseen tilanteesta poistumisesta. Vaikka lähi-suhteessa tapahtunut lieväkin pahoinpitely on ollut virallisen syytteen alainen jo vuodesta 2011, uhrin haluttomuus käynnistää tutkinta voi vieläkin ajoittain vaikuttaa siihen, että poliisi määrittelee tapauksen asianomistajarikokseksi.⁹²

Suomessa perinteinen perhedynamiikka-ajattelu korostaa väkivaltaa ihmissuhteiden toimintahäiriönä, johon yhteiskunnan ei tulisi puuttua, mikä voi estää tehokkaita interventioita väki-

88 Lidman 2015; Qvist 2019, s. 58; Perälä – Leppo 2022.

89 Brännvall – Ekström 2022.

90 Brännvall – Ekström 2022; Girard ym. 2024; Rowan ym. 2018.

91 Perälä – Leppo 2022; Virokannas 2017.

92 Käinulainen – Rantala 2024, s. 24; Kotanen – Smolej 2014, s. 25.

valtaisissa suhteissa.⁹³ Suomalaisissa viranomaiskäytännöissä painotetaan odottamista, seurailua ja tukemista, mutta toisaalta uhria voidaan jopa syyllistää hänen valinnoistaan, etenkin jos hän on itse päihtynyt.⁹⁴ Toisaalta lainsäädännön tarkoitus on kunnioittaa yksilön itsemääräämisoikeutta, eikä henkilöitä voida pakottaa ratkaisujen tekemiseen.⁹⁵ Haastatellut kertoivat, että vaikka poliisi ei auttanut heitä konkreettisesti, poliisin esittämä huoli jäi heidän mieleensä.

Väkivaltaa eskaloiva kohtaaminen

Haastateltavien mukaan julkisen vallan käyttö saattoi joissain tapauksissa olla lainvastaista, erityisesti tilanteissa, joissa henkilö itse provosoi väkivaltaa. Näissä tapauksissa poliisi oli fyysisesti tai seksuaalisesti väkivaltainen päihteitä käyttänyttä kohtaan. Pasi kertoo, että lapsuuden käsittelemättömien väkivaltakokemusten ja huumeiden käytön yhteisestä vaikutuksesta hän alkoi kaoottisimmassa päihdekäytön vaiheessa käyttäytyä väkivaltaisesti. Kun poliisi kutsuttiin paikalle, hän vastusti pidätyksiä aggressiivisesti. Pasin mukaan eräs huumeiden hallussapitoon liittyvä pidätystilanne oli aluksi rauhallinen, mutta poliisiasemalla naispoliisi käski häntä riisutumaan alasti usean poliisin läsnä ollessa, mikä johti Pasin vastustukseen.

Mä että, en varmaan, ei tää näin mee ja jotain provosoin heitä vastaan, he kävi mun kimp-puun. Mä pistin tosi paljo hanttiin, oon aika riski ja vikkeli. Siihen liitty muita poliiseja ja he raahaa mut yhteen selliin, mua hakataan pampuilla, mua kuristetaan. Mul on kaikki paikat seuraavana aamuna hakattu. Ja multa riistetään väkisin vaatteet päältä, yks nainen pistää hanskat käteen ja tunkee mun peräaukkoon sormet. Ja sen jälkeen, ku mut on saatu riistettyä ja nöyryytettyä tarpeeksi, he poistuu paikalta. [--] Mä oon aivan raivon vallassa, potkin ovea ja hankun ja kiroilen. Hetken päästä ankeaa ovi, ja mun naamaan suhantetaan pippurikaasut. Sellin ei tullut vettä, kipu oli niin järkyttävää, että muistikuvat katosi ja mun pää oli yksi neliö seuraavana päivänä.

Pasi ei nostanut syytettä tapahtuneesta, koska hän ei uskonut saavansa tukea, eikä todisteita olisi ollut. Hän pelkäsi, että poliisit suojelisivat toisiaan. Poliisien välinen ”hiljaisuuden koodi”, jossa poliisikollegan tekemistä laittomuuksista ei ilmoiteta eteenpäin, on yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan voimissaan ja myös universaali ilmiö.⁹⁶ Ilmiö on tunnistettu myös suomalaisessa kontekstissa.⁹⁷ Poliisi on voinut etenkin aiempina vuosikymmeninä käyttää väkivaltaisia toimintatapoja, mutta näiden on todettu aiheuttavan kiinni otetuissa syvää epäoikeudenmukaisuuden kokemusta ja kaunaa poliisia kohtaan, joka on vaikeuttanut esimerkiksi kuulustelujen onnistumista.⁹⁸ Pasi kertoo kokeneensa aiemmin paniikin tunteita aina nähdes-sään poliisiauton, mutta ymmärtää, että hänen oma käyttöksensä vaikutti poliisin tapaan kohdata hänet. Huolimatta omasta provosoivasta käytöksestään kokee hän silti tapahtuneen tilan-teen olleen poliisilta ylilyönti, laitonta voimankäyttöä ja seksuaalista väkivaltaa.

93 Lidman 2015.

94 Qvist 2019, s. 59; Warpenius ym. 2013.

95 Vanjusov 2023, s. 305.

96 Ivkovic ym. 2022, s. 4–5.

97 Korander 2004.

98 Kainulainen ym. 2017, s. 32.

Haastatellut uskoivat, että päihde- ja väkivaltakysymysten parempi ymmärtäminen voisi vähentää väärinkäytöksiä julkisen vallan käytössä. Poliisin edustajat eivät ole immuuneja työperäiselle traumatisoitumiselle,⁹⁹ mielenterveysongelmille tai ennakkoluuloille.¹⁰⁰ Suomessa aseellinen voimankäyttö on harvinaista, mutta voimankäyttöä voi esiintyä muissa muodoissa.¹⁰¹ Poliisin tulee kuitenkin noudattaa tarpeellisuus- ja puolustettavuusvaatimuksia, joissa käytetyn voimakeinon tulee olla lievin ja tehokkain voimankäytön muoto vastarinnan murtamiseksi. Ennakollinen voimankäyttö on laitonta.¹⁰²

Väkivaltainen kohtaaminen

Haastateltavien kuvauksissa ilmeni myös kontrolli- ja sotealan ammattilaisen tekemää väkivaltaa ilman provokaatiota. Esimerkiksi Juuso kertoi, kuinka hän sai sairaskohtauksen yökerhossa, menetti tajuntansa ja tuli järjestyksenvalvojan pahoinpitelemäksi. Juuson läheiset, jotka olivat paikalla, yrittivät viedä hänet ulos raittiiseen ilmaan.

Järkekäri otti mut hallintaan siinä ja toinen tuli avuksi. Ite en muista tilanteesta mitään, mutta jossain kohtaa meinasin käydä hereillä. Silloin se järkekäri oli ottanu ja heittäny eteeseen semmoista baaritiskiä vasten päätä edellä, että toinen silmäkulma aukkes ja taju lähti uudestaan. Ja sen jälkeen mulla oli taju pois, se oli ottanu kuristusotteeseen, raahannut eteisyyvennykseen, vienyt istuma-asentoon ja hakannut käsin ja kuristanut. [-] Äiti ja kaveri tuli siihen ja mä olin jo sinisenä. Järjestyksenvalvoja oli tiivistänyt otetta. Ja mikään muu kun ei auttanut, mun äiti puri tätä järjestyksenvalvojaa ja se löysäsi irti ja oli tulossa äitiin päälle. Toinen järjestyksenvalvoja tuli väliin ja sanoi, että äkkiä pois tästä tilasta.

Juuso teki tapahtumasta rikosilmoituksen, mutta koki, että häntä painostettiin hoitamaan asia sovittelussa. Hän kuuli myöhemmin, että sama järjestyksenvalvoja oli pahoinpidellyt myös muita asiakkaita. Juuso koki, että järjestyksenvalvojen aktiivisen kouluttamisen lisäksi heidän soveltuvuuttaan julkista valtaa sisältävän tehtävän hoitamiseen tulisi arvioida, jotta vallankäyttö ei olisi väkivallan käyttöä. Juuson mukaan tällainen vallankäyttö osoittaa, että ihmisarvo ei ole kaikille sama ja että yhteiskunnallinen järjestelmä on epäoikeudenmukainen. Vallankäyttöön sisältyy erityinen vastuu, kun asioidaan puolustuskyvyttömän henkilön kanssa. Rikkomalla vallankäyttöön liittyviä moraalisia ja oikeudellisia sääntöjä murennetaan vallankäytön oikeutusta ja tätä kautta vähennetään yhteiskunnallista turvallisuutta.¹⁰³

Suojeleva kohtaaminen

Kohtaamisissa kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kanssa oli myös onnistuneita kokemuksia. Ylermi kertoo, että hänellä oli tapana tapella päihtyneenä ja herätä usein putkasta seuraava-

⁹⁹ Rikander 2019, s. 317.

¹⁰⁰ Korander 2004; Pollack – Humphreys 2020.

¹⁰¹ Rikander ym. 2018, s. 12.

¹⁰² Rikander 2019, s. 43.

¹⁰³ Newburn ym. 2018, s. 205; Papworth 2014.

na aamuna muistamatta väkivaltaista käytöstään. Ylermi oli tästä syystä toistuvasti tekemisissä poliisin kanssa.

Mä aina sanoin, et ne vie mutki ihan pärstäkertoimen mukaa, että välil tuntuu, ettei kännissäkä kerenny olla, ku jo putkaan kääkutti. [-] Aamul mä aina sanoin, että no mitä mä oon tehny ja olevinaan vibasin poliisia kanbeesti. Niin yks poliisi sano, että kehtaat pubua tällasia viel, sä oisit paleltunu. Tuol junaradan sivulla nukuut ja sen verran kova pakkanen oli.

Poliisit olivat löytäneet Ylermin päihtyneenä nukkumasta junaradan vieressä talvella ja vieneet hänet lämpimään putkaan yöksi. Ylermi kuitenkin koki poliisin leimanneen hänet hänen aiemman toimintansa perusteella ja joutuneensa putkaan ilman perusteita. Leimaava suhtautuminen asiakkaisiin ei ole tavaton ilmiö poliisin toiminnassa. Viranomaistoiminnassa saattaa ilmetä leimaamista esimerkiksi erilaisiin marginaali- ja vähemmistöryhmiin liittyen. Asiantuntijavallan väärinkäyttö voi lisätä sille altistuneen rikollista käytöstä.¹⁰⁴ Ylermin tapauksessa kysye ei kuitenkaan ollut vallan väärinkäytöstä, vaan poliisin suojelehtävän toteuttamisesta. Ylermin ulos jättäminen olisi ollut laiminlyönti poliisilta. Ylermi ymmärsi tämän kuultuaan poliisin kertoman tapahtuneesta ja oli myöhemmin kiitollinen henkensä pelastumisesta.

Turvallinen kohtaaminen

Haastateltavien mukaan onnistuneisiin kohtaamisiin kontrolli- ja sotealan ammattilaisten kanssa vaikutti se, miten keskusteluun asetuttiin. Ronja kertoo kokeneensa väkivaltaa päihteiden käytön yhteydessä, mutta useasta sosiaalityöntekijästä vain kaksi kohtasi hänet ihmisläheisesti, kun hän yritti irtautua päihteistä ja haitallisesta ympäristöstä.

Täl ruitistumismatkalla on ollu useista sosiaalityöntekijöistä kaks hyvää. [-] Ne oli semmosia aina ymmärtäviä, ne osas kohdata, arvosti ihmistä, inhimillisesti.

Ronja koki, että turvallinen vuorovaikutus auttoi häntä kertomaan tilanteestaan ja edisti yhteistyötä sosiaalityöntekijän kanssa. Sosiaalityön asiakkaat voivat kohdata stigmatisoitumista, mutta voivat vastustaa sitä aktiivisella toimijuudella.¹⁰⁵ Sosiaalityöntekijät voivat tukea tätä vastapuheella, vähentämällä asiakkaan toiseuden kokemuksia ja haastamalla stereotyyppioita. Kunnioittava kohtelu voi muuttaa asiakkaan käsitystä viranomaisista, parantaa itsetuntoa ja tukea kuntoutumista.¹⁰⁶

Luottamuksellinen kohtaaminen

Vaikka päihteitä ongelmallisesti käyttävien yritykset lopettaa päihteiden käyttö ja irtautua väkivallasta voivat olla turhauttavan toistuvia, kontrolli- ja sotealan ammattilaisten usko muutok-

¹⁰⁴ Saarikkomäki 2023; Kainulainen ym. 2017, s. 32.

¹⁰⁵ Virokannas 2017.

¹⁰⁶ Juhila 2018; Poikonen – Kekoni 2019.

seen on tärkeää.¹⁰⁷ Esimerkissä Sirpa kuvaa, miten onnekas hän on ollut saadessaan palveluita tilanteessa, jossa puoliso oli väkivaltainen ja Sirpa halusi olla päihteetön ja poistua parisuhteesta.

On ollu sillä tavalla onni, että oon asunu kaupungissa, mis on oikeesti annettu palveluita ja missä nähtiin, että mä oon tosissaan muuttanu elämän suuntaa ja mua on tuettu kyllä kaikella mahdollisella tavalla siinä.

Sirpan kokemuksessa sosiaalityöntekijä tunnisti hänen pyrkimyksensä muutokseen ja tarjosi laajasti tukea. Haavoittuvassa asemassa olevalle on tärkeää, ettei kontrolli- tai sotealan ammattilainen tukahduta hänen muutospyrkimyksiään, vaikka muutos ei olisi suoraviivaista. Muutos on prosessi, joka vaatii aikaa, kärsivällisyyttä ja monenlaisia palveluita.¹⁰⁸ Työntekijällä on tärkeä rooli asiakkaan muutoksen tukemisessa tai toisaalta sen estämisessä, jos asiakas ei saa tarvittavaa tietoa tai palveluohjausta.¹⁰⁹

Haastateltavien mukaan inhimillinen, arvostava ja kunnioittava kohtaaminen riippumatta henkilön taustasta tai tekemistä virheistä herättää luottamusta julkisen vallan tehtäviä toteuttavaan ammattilaiseen. Pentti esimerkiksi kuvailee, minkälainen on hyvä kohtaaminen väkivaltaa kokeneen ja kontrolli- ja sotealan ammattilaisen välillä.

Jos on väkivaltaa kohdannut, niin [kohdataan] hienotunteisesti. Ettei töksäytä jotain ihmiselle, mikä sattuu sydämeen. [-] Ettei päätä päälle tai ruveta neuvoja jakelemaan, vaikkei kukaan olisi pyytänyt. Kun eihän ihmiset niin kauheesti, joskus me kaivataan niitä neuvoja, mutta läbinnä kun on hyvä kuuntelija, jos osaa olla sellainen rinnalla kulkeja siinä betken aikaa, niin se on kultaakin kalliimpi.

Penttin mukaan neuvojen antaminen ilman asiakkaan pyyntöä ei tuo tunnetta kohdatuksi tulemisesta, vaan työntekijä asettuu asiantuntijan rooliin, kun asiakas kaipaa kuuntelijaa ja tukea. Asiantuntijakeskeistä orientaatiota toteuttaessaan työntekijä määrittelee tulokset tilanteesta ja tulevista tavoitteista, jolloin asiakkaan vastuu vähenee.¹¹⁰ Työntekijän omien lähtöoletusten tunnistaminen ja niiden kriittinen arviointi estävät ennakoasenteita ohjaamasta työskentelyä epäolennaiseen suuntaan.¹¹¹ Henkilöä aidosti kuuleva ja ymmärtävä kohtaaminen voi puolestaan ratkaista haastaviakin asiakastilanteita.¹¹²

5. Lopuksi

Tutkimusaineistoni mukaan kohtaukset kontrolli- ja sotealan ammattilaisten sekä päihteitä käyttäneiden ihmisten välillä väkivallan kontekstissa saattoivat olla onnistuneita tai epäonnistuneita. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset saattoivat esimerkiksi suhtautua hal-

107 Poikonen – Kekoni 2019.

108 Ruisniemi – Kuusisto 2022, s. 252.

109 Rantanen – Lindqvist 2018, s. 9; Perälä – Leppo 2022, s. 47.

110 Mönkkönen 2018.

111 Aho ym. 2017.

112 Forrester – Harwin 2011, s. 167.

veksuvasti päihteitä käyttäviin ihmisiin. Julkinen vallankäyttö voi olla institutionaalista väkivaltaa, jossa terveydenhuollon ammattilaisten halu puuttua päihteiden käyttöön voi syrjäyttää kokonaisvaltaisen hoidon ja herättää epäluottamusta henkilöissä, jotka eivät kykene olemaan käyttämättä päihteitä.¹¹³ Haastateltavat kertoivat kokemuksistaan, joissa terveydenhuollossa kohtaaminen oli turvaton ja ohittava: fyysiset vammat hoidettiin, mutta väkivalta sivuutettiin. Tällaiset kokemukset voivat johtaa toistuvaan traumatisoitumiseen ja luottamuspulaan julkista valtaa kohtaan, sillä väkivaltaa kokeneet aistivat herkästi kohtelun epäoikeudenmukaisuuden.¹¹⁴

Julkinen vallankäyttö liittyi myös poliisin väkivallan toteavaan kohtaamiseen parisuhdeväkivaltatilanteissa. Aineistossani poliisi ohjeisti väkivaltaa kokenutta, päihteitä käyttänyttä henkilöä poistumaan parisuhteesta. Poliisi ei suorittanut interventiota, vaan nojautui henkilön itsemääräämisoikeuteen ja itseohjautuvuuteen¹¹⁵, joiden soveltaminen päihteitä käyttävällä, parisuhdeväkivaltaa kokevalla voi olla käytännössä vaikeaa.¹¹⁶ Joissain kohtaamisissa päihteitä käyttäneen henkilön provokaatio ja poliisin voimankäytön ylilyönti oli väkivaltaa eskaloivaa. Poliisin on kuitenkin työssään noudatettava voimankäytön tarpeellisuus- ja puolustettavuusvaatimuksia, ja ennakoiva voimankäyttö on laitonta.¹¹⁷ Vallan väärinkäyttöä aineistossa esiintyi, kun järjestyksenvalvoja käytti kohtaamisessa väkivaltaa päihteitä käyttänyttä henkilöä kohtaan ilman provokaatiota. Laillisten ja moraalisten sääntöjen rikkominen vallankäytössä muurentaa vallan oikeutusta ja heikentää yhteiskunnallista turvallisuutta.¹¹⁸

Päihteitä käyttäneen henkilön ja kontrolli- ja sotealan ammattilaisten välillä oli myös onnintuneita kohtaamisia, kuten poliisin suojeleva kohtaaminen henkilön luuleman leimaamisen sijaan, sekä turvalliset ja luottamukselliset kohtaamiset sosiaalityöntekijöiden kanssa. Vaikka päihteitä käyttäviä voidaan yhteiskunnassa stereotypisoida ja stigmatisoida,¹¹⁹ julkisen vallan tehtäviä toteuttava ammattilainen voi tukea päihteitä käyttävien henkilöiden vastapuhetta ja vähentää toiseuden kokemuksia haastamalla stereotypioita. Kunnioittava kohtelu voi muuttaa asiakkaan käsitystä julkisesta vallasta, parantaa itsetuntoa ja tukea kuntoutumista.¹²⁰ Kohtaamisista kävi ilmi, että usko muutoksen mahdollisuuteen on merkityksellistä päihteitä käyttävän henkilön tilanteessa. Kontrolli- ja sotealan ammattilaisen tulee olla kärsivällinen tukemaan muutospyrkimyksiä, vaikka muutos ei tapahtuisi nopeasti. Ammattilainen voi mahdollistaa, mutta myös estää muutoksen, jos asiakas jää ilman palveluita.¹²¹

Aineistossa esiintyi sekä tukea antavia että väkivallan kokemuksia väheksyviä tai jopa väkivaltaisia kohtaamisia, jotka tuottivat toistuvaa väkivaltaa jo aiemmin väkivaltaa kokeneille.¹²² Tässä aineistossa väkivaltaiset kokemukset kuvautuivat enemmän työtehtävissään kontrollia käyttävien ammattilaisten, kuten poliisin ja järjestyksenvalvojan, kohtaamisissa, kun taas on-

113 Virokannas 2017; Lago - Bógus 2017.

114 Qvist 2019; Perälä – Leppo 2022.

115 Vanjusov 2023; Qvist 2019; Lidman 2015.

116 Brännvall – Ekström 2022; Girard ym. 2024.

117 Rikander 2019, s. 43.

118 Newburn ym. 2018; Papworth 2014.

119 Virokannas 2017.

120 Juhila 2018; Poikonen – Kekoni 2019.

121 Ruisniemi – Kuusisto 2022; Rantanen – Lindqvist 2018; Perälä – Leppo 2022.

122 Perälä – Leppo 2022; Virokannas 2017.

nistuneita kohtaamisia esiintyi enemmän tukea tarjoavien ammattilaisten, kuten sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tästä huolimatta kaikissa ammattiryhmissä voi esiintyä niin onnistuneita kuin epäonnistuneitakin kohtaamisia, ja kyse on enemmänkin ammattilaisen orientaatiosta asiakkaan kanssa työskentelyyn kuin yksittäisen ammattiryhmän toteuttamasta väkivallasta.¹²³ Samalla on myös hyvä tunnistaa alakulttuurisia koodeja, kuten päihteitä käyttävien mahdollisesti valmiiksi vastusteleva suhtautuminen kontrollia toteuttaviin ammattilaisiin ja suurempi valmius asettua palveluita tarvitsevan asiakkaan rooliin kohtaamisissa tukea tarjoavien ammattilaisten kanssa.¹²⁴

Julkisen vallan käyttöön sisältyy velvollisuus käyttää valtaa oikeudenmukaisesti ja syrjimättä.¹²⁵ Epäoikeudenmukainen, mielivaltainen tai alentava vallankäyttö vähentää kansalaisten arvostusta sekä viranomaisia että koko yhteiskuntaa kohtaan ja vaikuttaa kansalaisten yhteistyöhaluun julkista valtaa käyttävien kanssa.¹²⁶ Vallankäytön etiikan merkitys korostuu, kun valtaa käytetään henkilöihin, joiden mahdollisuudet tai kyvyt puolustautua ovat vähäisemmät. Sen sijaan kohtaamiset, joissa kunnioitus ja auttamishalu edistävät vuorovaikutusta, mahdollistavat asiakkaan autetuksi tulemisen ja vahvistavat luottamusta julkiseen valtaan.¹²⁷

Julkisen vallankäytön tarkoitus on palvella yhteiskuntaa joko sen palveluiden kautta, yhteiskunnan toimivuuden ja tuottavien jäsenten kannalta tai yhteiskuntarauhan turvaamisen näkökulmasta. Julkisen vallankäytön tulee kestää kritiikkiä, eikä siinä voida soveltaa syrjiviä tai epäoikeudenmukaisia käytänteitä. Päihteitä käyttäneiden ihmisten ja kontrolli- sekä sotealan ammattilaisten välisten kohtaamisten tarkastelu voi auttaa julkisen vallan toimijoita ymmärtämään, mitä elementtejä onnistuneeseen kohtaamiseen voidaan hyödyntää päihteitä käyttävän, väkivaltaa kokeneen asiakkaan kanssa. Tämä tutkimus pyrkii lisäämään yhteiskunnallista ymmärrystä päihteitä ongelmallisesti käyttäneiden ihmisten väkivaltakokemuksista, jotka ovat usein jääneet huomiotta tai jotka on nähty omien valintojen seurauksena.¹²⁸ Artikkelin tarkoitus on antaa ääni niille, joiden kokemuksia väkivallasta ei usein kuulla, sillä on myös poliittinen valinta, kenen väkivaltakokemuksiin kiinnitämme huomiota ja ketä suojelemme väkivallalta.¹²⁹

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on olennaista huomioida, että aineisto perustuu haastateltavien itse kertomiin, subjektiivisiin kokemuksiin väkivallasta ja sen kohtaamisesta. Tutkimuksen näkökulma rajautui, kun aineistosta ilmeni useita kertomuksia kontrolli- ja sotealan ammattilaisten suhtautumisesta päihteitä käyttäneiden väkivaltakokemuksiin, sekä väkivaltaa tuottaneista kohtaamisista. Tutkimuksessa ilmenneet väkivaltakokemukset ovat sekä vuosikymmenten takaisia että lähivuosina tapahtuneita. Väkivaltaisten kokemusten esiintyminen on ajallisista muutoksista huolimatta olennaista, jotta ne pysyvät tiedostettuina ja väkivaltaisiin toimintamalleihin kiinnitetään edelleen huomiota niin rakenteellisella kuin ammatillisen kohtaamisenkin tasolla. Tämän tutkimuksen näkökulma on haastateltavien kokemuksissa, ei kaikkien tapahtumaan osallistuneiden käsityksissä tapahtumien kulusta. Monipuoli-

123 Virokannas 2017; Väyrynen ym. 2015.

124 Sandberg 2009.

125 Mäenpää 2020.

126 Vuorensyrjä 2019, s. 30.

127 Juhila 2018; Aho ym. 2017; Tyler 2004; Vuorensyrjä 2019.

128 Hautala ym. 2019.

129 Husso ym. 2020.

sempi näkökulma olisi voitu saavuttaa tutkimalla lisäksi kontrolli- ja sotealan ammattilaisten näkemyksiä kohtaamisista väkivaltaa kokeneiden ihmisten kanssa. Lisäksi jatkossa voitaisiin tarkastella erilaisia ammattilaisille suunnattuja ohjeistuksia väkivallan kohtaamisesta ja miten näiden ohjeistusten soveltaminen toteutuu käytännössä.

Abstract in English

SUBSTANCE ABUSERS' EXPERIENCES OF ENCOUNTERS WITH PROFESSIONALS IN LAW ENFORCEMENT, SECURITY AS WELL AS SOCIAL AND HEALTHCARE

This qualitative, phenomenological study examines the encounters between people who have abused substances and professionals in law enforcement, security and social and healthcare, in the context of violence. The encounters are connected to experiences of emotional, physical and sexual violence. Based on in-depth interviews with 18 individuals, the study reveals that these people often received inconsistent support for their experiences of violence and frequently faced violence from law enforcement, security and social and healthcare professionals. However, they also had experiences of protection, empathy and trust. The article explores how these individuals have experienced these interactions and suggests ways to improve them and increase support in the future.

Keywords: substance abuse, encounter, law enforcement professionals, security professionals, social and healthcare professionals, violence, phenomenological research

Lähteet

- Aho, Kristiina – Kananoja, Aulikki – Lähteinen, Martti – Marjamäki, Pirjo, Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma 2017.
- Bourgeois, Philippe, The useless suffering. The war on homeless drug addicts. Teoksessa Carol Greenhouse (toim.) The Insecure American: How We Got Here and What We Should Do about It. University of California Press 2009.
- Bradford, Ben – Pösch, Krisztián – Jackson, Jonathan – Dawson, Paul, A Street Corner Education: Stop and Search, Trust, and Gendered Norms among Adolescent Males. PLoS One 17(12) 2022.
- Bruun, Kari, Turvallisuus perus- ja ihmisoikeutena. Oikeus 45(2) 2016, s. 245–259.
- Brännvall, Mari – Ekström, Veronica, Immediate and Coordinated Responses to Domestic Violence: Exploring the Window of Opportunity Concept. Journal of Gender-Based Violence 2023.
- Eskola, Jari – Lähti, Johanna – Vastamäki, Jaana, Teemahaastattelut: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Jari Aaltola (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. PS-Kustannus 2018, s. 27–51.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha, Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino 2008.
- Forrester, Donald – Harwin, Judith, Parents Who Misuse Drugs and Alcohol: Effective Interventions in Social Work and Child Protection. John Wiley & Sons 2011.
- Girard, Marianne – Fernet, Mylène – Godbout, Natasha, Like A Mouse Pursued By the Snake: A Qualitative Metasynthesis on the Experiences of Revictimization Among Women Survivors of Childhood Sexual Abuse and Partner Violence. Trauma, Violence & Abuse 25(3) 2024, s. 2407–2420.
- Goldenberg, Shira – Perry, Chelsey – Watt, Sarah – Braschel, Melissa – Shannon, Kate, Violence, policing and systemic racism as structural barriers to substance use treatment amongst women sex workers who use drugs: Findings of a community-based cohort in Vancouver, Canada (2010-2019). Drug and Alcohol Dependence 237 (2022).
- Hautala, Sanna – Hakkarainen, Pekka – Kuussaari, Kristiina – Kataja, Kati – Kailanto, Sanna, Violence as a part of the drug scene. Nordic Journal of Criminology 20(1) 2019, s. 2–19.
- HE 1/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi.
- Huilamo, Aapo, Hyvinvointilupauksen loppu: miten suomalaisten luottamus terveydenhuoltojärjestelmään on kehittynyt vuosina 2021–2024? Kalevi Sorsa -säätö. 2024.

- Honkatukia, Päivi, Uhrin rikosprosessissa: haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252, 2011.
- Husa, Jaakko – Pohjolainen, Teuvo, Julkisen vallan oikeudelliset perusteet – johdatus julkisoikeuteen. Neljäs, uudistettu painos. Talentum 2014.
- Husso, Marita – Karkulehto, Sanna – Saresma, Tuija, Väkiältä koskee ja koskettaa. Sukupuolentutkimus 33(4), 2-4, 2020.
- Hänninen, Kaija – Poikela, Ritva, Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Teoksessa Raija Julkunen (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus 2016.
- Jokinen, Arja, Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa Raija Julkunen (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus 2016, s. 138–147.
- Juhila, Kirsi, Aika, paikka ja sosiaalityö. Vastapaino 2018.
- Juhila, Kirsi, Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Kirsi Juhila (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Gaudeamus 2004.
- Kainulainen, Heini – Honkatukia, Päivi, Tutkijan eettinen vastuu sensitiivisessä tutkimushaastattelussa. Teoksessa Johanna Niemi (toim.) Empiirinen oikeustutkimus. Gaudeamus 2021.
- Kainulainen, Heini – Rantala, Marjo, Esitutinnan rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen pari- ja lähisuhdeväkivallassa. Yhdenvertaisuusvaltuutetun julkaisuja 2024.
- Kainulainen, Heini – Savonen, Jenni – Rönkä, Sanna, Vanha liitto. SKS 2017.
- Kallinen, Kati – Pirskanen, Henna – Rautio, Susanna, Sensitiivinen tutkimuksessa: menetelmät, kohderyhmät, haastet ja mahdollisuudet. United Press Global 2022.
- Karhunen, Maria – Orjasniemi, Tarja, Palvelujärjestelmien toiseutta tuottavat rakenteet huumeita käyttävien asiakkuudessa – rakenteellisen sosiaalityön näkökulma. Janus 32(2) 2024, s. 114–131.
- Kenney, Jennifer, Women Who Abuse Substances and How They Perceive Their Interactions with the Police. Social Work in Public Health 35(1–2) 2020, s. 21–32.
- Kerttula, Timo, Vartijat ja järjestysenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä. Helsingin yliopisto 2010.
- Koo, Dixie – Chitwood, Dale – Sánchez, Jesús, Violent Victimization and the Routine Activities/Lifestyle of Active Drug Users. Journal of Drug Issues 38/2008.
- Korander, Timo, Poliisikulttuuri. Oikeus 1/2004, s. 4–24.
- Korander, Timo, Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi. Turun yliopisto 2014.
- Kotanen, Riiikka – Smolej, Mirka, Lähisuhteissa tehtyjen lievien pahoinpitelyiden syyteoikeuden muutos 2011 – lakimuutoksen tavoitteet ja poliisitutinnan ongelmat tapauksissa, joissa lähisuhdeväkivalta on toistuvaa. Oikeus 43(1) 2014, s. 7–29.
- Kutnjak Ivković, Sanja – Maskály, Jon – Kule, Ahmet – Habermeld, Mari, Police Code of Silence in Times of Change. Springer 2022.
- Lago, Rozilaine Redi – Peter, Elizabeth – Bógus, Cláudia, Harm Reduction and Tensions in Trust and Distrust in a Mental Health Service: A Qualitative Approach. Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy 12/2017.
- Launis, Veikko, Itsemääräämisoikeus ja paternalismi terveydenhuollossa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 47(2) 2010, s. 136–139.
- van Boekel, Leonike – Brouwers, Evelien – Weeghel, Jan van – Garretsen, Henk, Stigma among health professionals towards patients with substance use disorders and its consequences for healthcare delivery: systematic review. Drug and Alcohol Dependence 131/2013, s. 23–35.
- Lidman, Satu, Väkiäلتakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Gummerus 2015.
- Liukko, Eeva – Nykänen, Eeva, Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 47/2019, s. 1–48.
- Mäenpää, Olli, Julkinen valta ja oikeusvaltio. Helsingin yliopiston tutkimusartikkelit. 2020.
- Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna, Päämies rationaalisen toimijana – teoriaa ja käytäntöä edunvalvonnassa olevan ihmisen itsemääräämisoikeudesta. Lakimies 1/2018, s. 3–28.

- Newburn, Tim – Diski, Rebekah – Cooper, Kerris – Deacon, Rachel – Burch, Alex – Grant, Maggie, *The Biggest Gang? Policing and People in the 2011 England Riots. Policing and Society* 28/2018, s. 205–222.
- Nikupeteri, Anna, Vainottuna: eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. *Acta Universitatis Laponiensis* 336/2016.
- Nipuli, Suvi – Laitinen, Leena – Hakkarainen, Pertti – Heinonen, Suvi. Seksuaaliväkivalta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti uhrin elämään. *Duodecim* 133/2017, s. 1438–1440.
- Papworth, Neil, *Reforming Police Powers of Stop and Search: Voluntary Action. The Police Journal: Theory, Practice and Principles* 4/2014.
- Perälä, Riikka – Leppo, Anna, Päihteisiin liittyvät institutionaaliset ongelmatilanteet eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa. *Yhteiskuntapolitiikka* 87/2022, s. 45–55.
- Pohjola, Anneli, Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneista. Teoksessa Raija Julkunen (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus* 2016, s. 87–96.
- Poikonen, Heidi, Perusoikeussääntelyn vaikutuksesta oikeuteen saada päihdepalveluja. Teoksessa Eeva Nykänen – Pentti Arajarvi – Laura Kalliomaa-Puha – Yrjö Mattila (toim.) *Sosiaaliset oikeudet: näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki* 2017.
- Poikonen, Heidi – Kekoni, Taru, Asiakkaan oikeudet ja niihin vaikuttavat tekijät päihdepalveluissa. Teoksessa Taru Kekoni – Heidi Poikonen (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon. Itä-Suomen yliopisto. Vastapaino* 2019.
- Pollack, Harold – Humphreys, Keith, *Reducing Violent Incidents between Police Officers and People with Psychiatric or Substance Use Disorders. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 687, 1/2020, s. 166–84.
- Qvist, Tiina, *Parisuhdeväkivallan sovittelu Suomessa. Lapin yliopisto. Väitöskirja* 2019, s. 1–281.
- Rantanen, Teemu – Lindqvist, Minna, Valvottu koevapaus ja siihen liittyvä päihdekuntoutus rikosentekijöiden kuntoutuksessa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 26, 1/2018, s. 3–20.
- Rikander, Henri, *Custos Publicus Gladium Frustra Non Fert. Empiirinen tutkimus poliisin voimankäytöstä ja poliisin kohtamasta väkivallasta. Itä-Suomen yliopisto* 2019.
- Rikander, Henri, *Poliisin kokemus virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta. Edilex* 43/2017, s. 1–23.
- Rikander, Henri – Kimpimäki, Niko – Kimpimäki, Nea, *Poliisin voimankäytön seuraukset – empiirinen analyysi voimankäytön seurauksista vuosilta 2016–2017. Edilex* 12/2018, s. 1–11.
- Ronkainen, Suvi, *Mitä väkivalta on? Teoksessa Johanna Niemi – Heini Kainulainen – Päivi Honkatukia (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Vastapaino* 2017.
- Ruisniemi, Arja – Kuusisto, Katja, *Että jaksan ne kaikki arjen mutkat ja suorat: päihdekuntoutuksessa perheenä olevien kuntoutujien vanhemmuuden kokemukset. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 30, 3/2022.
- Saarikkomäki, Elsa, *Muuttuvat reaktiot rikollisuuteen: yksityisen turvallisuusalan kontrolli, kontrollin kohteet ja luottamus. Kriminologia* 2/2023, s. 98–108.
- Salovaara, Ulla, *Rikoksista tuomitut naiset: yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittymisen mahdollisuudet. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica* 1/2019.
- Sandberg, Sveinung, *Gangster, Victim or Both? The Interdiscursive Construction of Sameness and Difference in Self-Presentations. The British Journal of Sociology* 60, 3/2009, s. 523–542.
- Sarang, Anya – Rhodes, Tim – Sheon, Nicholas – Page, Kimberly, *Policing Drug Users in Russia: Risk, Fear, and Structural Violence. Substance Use & Misuse* 45, 6/2010, s. 813–864.
- Smith, Jonathan – Flowers, Paul – Larkin, Michael, *Interpretative Phenomenological Analysis. Theory, Method and Research. 2nd Edition. Vol. 2022. Sage* 2022.
- St. Marie, Barbara, *Health Care Experiences When Pain and Substance Use Disorder Coexist: “Just Because I’m an Addict Doesn’t Mean I Don’t Have Pain”. Pain Medicine* 15, 12/2014, s. 2075–2086.
- Toikkanen, Jarkko – Virtanen, Ira, *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Vol. 2018. Lapland University Press* 2018.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf.
- Tyler, Tom, Enhancing Police Legitimacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 593, 1/2004.
- Vanjusov, Heidi, Asiakkaan osallisuus itsemääräämisoikeuden ilmentäjänä päihdepalveluissa. Teoksessa Anna Mäki-Petäjä-Leinonen (toim.) *Itsemääräämisoikeus: teoriasta käytäntöön*. Vastapaino 2023, s. 303–328.
- Vilka, Hanna, Tutki ja kehitä. Vol. 2015. PS-Kustannus 2015.
- Virokannas, Elina, Eriarvoisuuden kokemuksia ja hallinnan suhteita hyvinvointipalvelujärjestelmässä. *Yhteiskuntapolitiikka* 82, 3/2017, s. 274–283.
- Virolainen, Vera, Naisvankien tarinoita väkivallasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 83/2018, s. 5–6.
- Vuorensyrjä, Matti, Siniset klassikot. Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikotutkimuksia 1. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 44/2019.
- Väyrynen, Sanna – Kataja, Kati – Hakkarainen, Pekka, Sääteleyä, kaoottisuutta ja itsetutkiskelua. Sekakäytön määritelmiä ja merkityksiä päihdetyön ammattilaisten ja käyttäjien tulkitsemana. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 23, 3/2015.
- Warpenius, Katariina – Holmila, Marja – Tigerstedt, Christoffer, Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. *Julkari, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* 2013.
- Wu, Jen-Chieh – Chen, Hao-Yu – Hsieh, Jane Lee – Clinciu, Daniel – Tung, Heng-Hsin, Enhancing Health Care Personnel's Response to ER Violence Using Situational Simulation. *Clinical Simulation in Nursing* 28/2019, s. 6–14.